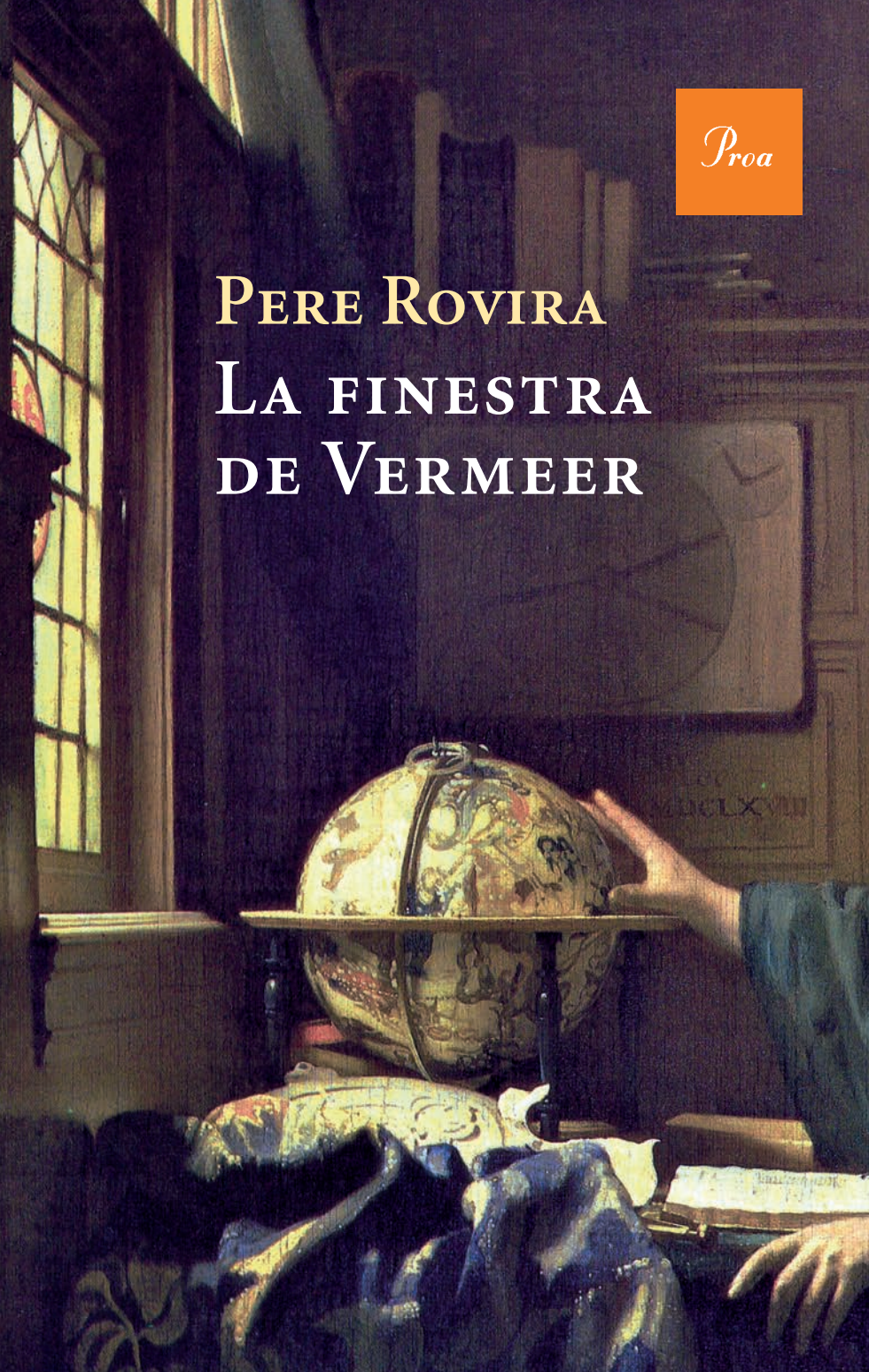

The background of the cover is a detailed painting of a study or library. On the left, a window with a diamond-patterned leaded glass pane allows light to enter. In the center, a hand in a blue sleeve reaches towards a large, ornate globe resting on a stand. The globe is decorated with various figures and scenes. Below the globe, a blue and white patterned cloth is draped over a surface. In the background, a wooden cabinet with a clock face and a book with the year 'MDCCLXVIII' (1768) is visible.

Proa

PERE ROVIRA
LA FINESTRA
DE VERMEER

PERE ROVIRA

LA FINESTRA DE VERMEER

UN DIETARI

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: febrer del 2016

© Pere Rovira, 2016

Drets exclusius en llengua catalana:

Raval Edicions SLU, Proa

Av. Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-605-3

Dipòsit Legal: B. 404-2016

Composició: Víctor Igual, SL

Impressió: Limpergraf

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

DIMARTS 1 DE GENER DEL 2013

M'entretinc una estona traduint un sonet de Victor Hugo, «Ave dea; moriturus te salutat». El poema està dedicat a Judith Gautier, filla de Théophile Gautier i una bellesa important, segons els seus contemporanis i les imatges d'ella que he pogut veure. Degué ser una dona considerable, que va començar molt aviat: als divuit anys va publicar una ressenya sobre la traducció d'*Eureka* feta per Baudelaire; aquest li va escriure una carta d'agraïment en la qual deia: «Vostè m'ha demostrat una cosa que jo hauria judicat impossible, que una noia pugui trobar en els llibres diversions serioses, completament diferents d'aquelles tan estúpides i vulgars que omplen la vida de totes les dones», i afegia, arrodonint amb un altre compliment l'expressió de la seva misogínia: «Vostè m'ha empès a dubtar de les males opinions que m'he format sobre les dones en general».

Judith Gautier es va casar amb Catulle Mendès, va relacionar-se intensament amb Wagner i va interessar molt a Victor Hugo, el qual, als setanta anys, va enviar-li el poema galant que inclouré aquí quan n'acabi la traducció. Però, aventures sentimentals a part, aquesta

dona va intervenir en la història de la poesia simbolista gràcies a un llibre que va publicar amb poc més de vint anys: *Le livre de jade*, una antologia de poesia xinesa que va ser molt llegida i va influir en el gust per l'orientalisme dels escriptors i artistes francesos.

Théophile Gautier va recollir un tal Din Duling, poeta i erudit que havia fugit de la Xina per qüestions polítiques, i li va donar feina: seria professor de la seva filla. Judith va aprendre xinès, va adquirir una formació seriosa sobre la cultura xinesa i probablement va ser la primera persona que en el món literari de París va parlar de les coses orientals amb coneixement de causa. La seva influència arriba fins i tot a Rubén Darío («Gautier adoraba a las princesas chinas», etc.).

Judith Gautier va deixar un llibre de records que no he tingut mai a les mans i que m'agradaria llegir.

A la tarda hem passejat, amb l'Emília i la Celina. Feia un sol agradable i ens hem arribat fins al misteriós ametlleret que hi ha en l'inici del camí de les perdius: fa més de quinze dies que està florit, i sembla que té intenció de continuar estant-hi faci el temps que faci. L'hem saludat i contemplat, com sempre; jo, avui, més predisposat a la *chinoiserie*, gràcies a les meves indagacions matinals.

DIMECRES 2

Aquest és el poema de Victor Hugo:

AVE DEA; MORITURUS TE SALUTAT

A Judith Gautier

La mort i la bellesa, dues coses profundes
amb tanta ombra i atzur, que les considerem
germanes igualment terribles i fecundes,
amb el mateix enigma i amb el mateix secret.

Dones, veus i mirades, trenes negres o rosses,
brilleu, jo em moro! Vull l'amor, la lluisor,
oh perles que la mar fa rodar en les grans ones,
lluminosos ocells del bosc profund i fosc!

Judith, som dos destins més pròxims l'un de l'altre
del que sembla, veient el rostre meu i el vostre.
Tot l'abisme diví dueu en la mirada,

i jo sento l'abisme estelat dins de l'ànima;
esteu a prop del cel, senyora, i jo també:
vós, perquè sou tan bella; jo, perquè sóc un vell.

Com de vegades passa amb els poemes de Victor Hugo, no sabem amb quina carta quedar-nos. Hi ha una fascinació *immediata*, i subratllo el mot, per això, perquè, quan sortim de la immediatesa, la fascinació s'arronsa. No són poemes per rellegir-los gaire; si t'atures en un vers com el primer, aviat no saps què fer-ne, i quasi et produeix una mica de vergonya aliena. Ara, si et deixes portar cap al cop d'efecte final, que probablement és l'objectiu del poema, l'encant s'aguanta i, en acabar, si no recules, persisteix uns moments i et deixa un somriure als llavis. A la poesia

d'afalagament no se li pot demanar res més que aquest pessigolleig.

Al marge d'això, hi ha un assumpte més important: ¿Va aconseguir l'ancià Victor Hugo alguna atenció de la bella Judith, gràcies a aquests versos? Si va ser així, *chapeau*; el poema guanyaria molt.

També és curiós de posar-lo al costat de l'elegia que Hugo va escriure a Théophile Gautier, mort l'octubre de l'any 1872, acomiadant no només Gautier, sinó tot un món que fugia amb ell. Judith la degué llegir pocs mesos després de rebre el poema dedicat a ella. ¿Com se li degueren mesclar les dues lectures?

Llarg passeig, a la tarda, fins al turó dels presseguers. Ens asseiem una estona al pedrís del canal. El Vers fa córrer uns quants conills, torna assedegat i, sense fer cas del fred, entra en el canal a beure aigua. Són admirables el sentit de la llibertat i l'egoisme d'aquest gos: no fa mai res que no li vingui de gust; si té son, dorm; si el soltes, va a la seva; quan se t'acosta, sempre vol obtenir de tu alguna recompensa. Al vespre, per exemple, quan plego de treballar i baixo a la sala a prendre l'aperitiu, ell es queda ajagut sota la taula del meu estudi, vora el radiador de la calefacció, però baixa de seguida que sent que obro la nevera i poso alguna cosa per picar en un plat. Es planta al meu davant movent la cua i mirant-me amb una expressió que vol provocar-me llàstima, s'empassa sense deixar-los tocar a terra els bocinets de lla-minadura que li tiro i continua observant-me fins que m'acabo l'aperitiu. Aleshores, es gira bruscament, proferint una

mena de gemec de protesta, se'n va a estirar-se al seu jaç i hi dorm fins que el desperten els preparatius del sopar; aleshores reapareix i recomencen les seves mirades peti-tòries.

Quan passegem pel camp, és inútil cridar-lo: només torna quan li dóna la gana. En canvi, quan anem a caçar canvia radicalment: està pendent de mi, no s'allunya quasi mai, si m'assec a reposar, s'espera, si m'aturo a esmorzar, s'ajeu a unes passes de mi. Sap, doncs, diferenciar les situacions i actuar en conseqüència, la qual cosa no pot dir-se de tothom. Hi ha experts que opinen que els gossos només saben allò que se'ls ensenya, però més aviat es tracta del contrari: el que els gossos saben millor és allò que no els ha calgut aprendre; per això el pare deia que, si a un gos de cacera se li han d'ensenyar les coses més importants, no valdrà mai res.

En això, gossos i escriptors potser s'assemblen.

En els suplementes literaris, la importància que es dóna a un escriptor se sol indicar amb la quantitat d'espai que se li dedica. De vegades, aquest predomini de la mida produeix actituds curioses. Per exemple, en el pròleg d'una antologia recent, es revela que un determinat poeta no hi surt perquè no ha acceptat ser-hi representat amb menys poemes que qualsevol altre autor de la llista. Si es busqués aquesta equiparació en el moment de cobrar, potser seria comprensible, però es tractava de tot el contrari: es tractava de cedir de franc més pàgines de la pròpia obra.

DIJOURS 3

Ahir vam veure un film sobre els maquis, *Silencio roto*. Per fi em trobo una pel·lícula que ens estalvia l'heroisme decoratiu i pueril que se sol aplicar a aquest assumpte, tant en el cine com en les novel·les. A *Silencio roto* queda clara la tossuderia ingènua i generosa d'un grapat d'homes convençuts que la seva lluita farà caure el govern de Franco i tornarà a instaurar la república, no se sap si democràtica. També queden clares la seva manera penosa de viure i de matar, fins i tot d'eliminar un membre incòmode del propi escamot, i la irresponsabilitat amb què posen en perill les vides dels seus convilatans, els quals, quan ells fugin, hauran d'enfrontar-se a les represàlies sanguinàries de la guàrdia civil. En un moment del film, mentre els guerrillers beuen conyac i celebren l'efímera ocupació del poble, la mirada espantada i rabiosa de les dones ja ho diu tot.

L'Emília es mirava la pel·lícula amb cara de preocupació i feia de tant en tant algun comentari desconcertat o estupefacte. Els joves de la seva edat, a l'escola i a l'institut, encara van sentir parlar més dels Reis Catòlics que d'unes tragèdies que van afectar directament les vides dels seus avis i dels seus pares. A més a més, s'hauria de sentir com els parlen de tot això. A casa nostra no s'han fet mai elogis de l'heroisme mortífer, ni del sacrifici que les idees poden exigir. A mi em va vacunar la guerra que va haver de fer el pare als divuit anys. Però tractant-se de la qüestió republicana, la imparcialitat i l'elogi solen anar junts en el discurs progressista políticament correcte.

Ara, ¿de què van servir els centenars de milers de

morts que va causar la guerra?, ¿se'n parla, d'això? ¿Es planteja si la majoria d'aquests morts volien anar-hi, a una guerra? ¿Se'n consideren les causes, i si es podria haver evitat? ¿Es discuteix si calia que durés el que va durar? Amb la perfídia feixista es tapen massa coses. Als joves, se'ls ha de parlar clar d'aquest assumpte; és a dir, buscant el punt de vista de la gent que aleshores, com sempre, volia viure tranquil·la i en pau, i no que la bombardeguessin i que li matessin els fills. Els redemptors volen salvar la gent, sens dubte, sempre volen i voldran salvar-nos. Però, si caus en mans d'un redemptor, prepara't a patir.

Quan s'acaba la pel·lícula, l'Emília em diu: «No crec que a la gent d'aquest poble, sense la presència dels maquis, les coses els haguessin anat pitjor». No és una observació sentimental, que pugui agradar als entusiastes de la immolació, però és una observació realista. Jo responc: «I als maquis els haurien anat millor, si no s'haguessin fet maquis».

El dia 1 no vaig poder resistir ni deu minuts el típic concert de Cap d'Any que la Filharmònica de Viena dedica als Strauss. Avui llegeixo al diari una crítica de l'espectacle que afirma que el director de l'orquestra és un director-barbie. No només per això me'n vaig cansar tan aviat; és irritant la pompa devota que es dedica a una música mediocre i bastant tonteta. Només es pot sentir irònicament, però la presència ridícula del barbie ho desplaçava tot cap a l'estupidesa i la pedanteria.

Aquest matí hi havia el cel més blau que hem vist aquestes festes, i la terra més blanca. La gelada era siberiana. A quarts de deu, la temperatura era de -2 graus.

DIVENDRES 4

Es veu que aquest any serà l'any Espriu, això no té remei. Quan he llegit la notícia, m'ha sorprès que ja fes cent anys del naixement del poeta. Sembla que no pugui ser que faci cent anys d'alguna cosa que afecta una persona que hem conegut; el cas és, però, que ja tenim la memòria plena de morts. Va ser Miquel de Palol qui em va dur a visitar Salvador Espriu, fa quasi quaranta anys. Jo en tenia vint-i-set o vint-i-vuit, el Miquel, vint-i-dos o vint-i-tres, i el poeta devia vorejar els 60, era més jove que jo ara. Ens rebia en el seu despatx del passeig de Gràcia, al migdia.

Una de les millors lliçons sobre poesia que he rebut la vaig trobar en les targetes del senyor Espriu; «Salvador Espriu. Advocat», hi deia. Era el poeta més aclamat de Catalunya, un personatge conegudíssim, però ell matisava aquest assumpte amb la paraula «advocat», ja que cada dia havia d'acudir a aquell despatx. Les coses de la poesia són així, i el poeta que no les entengui, que s'es-pavili.

Les nostres entrevistes amb Salvador Espriu duraven tres o quatre hores. Com que el primer cop que hi vam anar no ens pensàvem que la conversa duraria tant, vam sortir afamats al carrer, cap a les cinc de la tarda, i vam entrar en el primer bar que vam trobar a devorar un parell d'entrepans. Des d'aquell dia, els entrepans ens

els menjàvem abans d'anar-hi. El poeta ens rebia amb una cortesia exquisida, tractant-nos sempre de vostè; recordo que feia el gest d'ajudar-nos a treure els abrics, i després ell mateix els penjava al penja-robes. En el despatx no hi havia llum de dia, els porticons estaven tancats i les cortines tirades; Salvador Espriu seia darrere d'una taula il·luminada per un flexo, sobre la qual no hi havia res, només potser un cendrer, i nosaltres dos ocupàvem un parell de butaquetes, davant seu. I començava la cerimònia, que, per a nosaltres, consistia bàsicament a escoltar.

Poques vegades he escoltat tan a gust. No només per mitomania, per tenir el privilegi de seure davant d'un poeta admirat, sinó sobretot per poder assistir a una celebració de la intel·ligència, la cultura i el rigor d'una altura que em feia sospitar que no en veuria mai més cap de semblant, una celebració en la qual, a més a més, l'humor irrompia amb freqüència i sense contemplacions. La seva aparença fúnebre va enganyar molta gent, però Salvador Espriu, com la seva obra, sabia utilitzar les disfresses i fotre's del mort i de qui el vetlla, fins i tot si el mort era el que ell portava damunt. «Aquestes coses s'assemblen com uns collons i un rosari», deia, per posar en el seu lloc un determinat judici crític. Amb el seu llenguatge sempre esmolat, formulava les opinions més sarcàstiques i demolidores amb un inici de somriure als llavis que no arribava a perfilar-se del tot. De sobte, algun pensament l'emprenyava i començava a enfilar-se per una escala d'improperis que podia allargar-se deu minuts i de la qual baixava per reprendre un discurs d'una gravetat

que, com ell, pocs més haurien pogut portar en aquest país. Miquel de Palol i jo l'escoltàvem fascinats, però no perdiem les ocasions de preguntar-li alguna cosa. Un dia ens explicava que es llevava sempre a les sis del matí per ser puntualment al despatx a les nou. «¿Tant de temps, necessita?», va dir-li el Miquel, que hi tenia més confiança. La resposta va ser inoblidable: «És que jo em faig unes *toilettes* molt completes».

Vaig gosar sotmetre a la seva consideració un llibret de poemes que jo acabava de produir. Estava escrit a la manera dels anys setanta, sense puntuació i no mirant gens prim en el moment de violentar la sintaxi o d'ignorar la mètrica. Al cap d'uns quants dies, vaig rebre una targeta en què em comunicava que els poemes estaven a la meva disposició. Vaig acudir al seu despatx nerviós i esperançat. Ens va rebre com sempre. Va indicar al Miquel que segués en el lloc habitual, i a mi em va fer seure en una cadira, al costat d'ell; el meu manuscrit jeia sota el flexo. «Ja em perdonarà», va dir-me, «però com que he vist que en els poemes no hi havia ni comes ni punts, m'he pres la llibertat de posar-n'hi; ho he fet amb llapis, perquè vostè ho pugui esborrar». Després d'això, les seves amables referències a la meva futura habilitat literària era clar que es referien a un futur molt improbable si jo no me'l guanyava. Quan va acabar el pacient comentari, el poeta va dir-me una cosa increïble: «Vostè és jove i segurament escriurà, però faci'm cas, sisplau: no escriui en català perquè li amargaran la vida». A continuació va encetar una de les seves filípiques, adreçada en aquest cas a les misèries literàries del país i als individus

de diversos pelatges que a ell l'havien incordiat infatigablement. Per últim va afegir: «Si vostè segueix el meu consell, li ofereixo, perquè jo ja no el faré servir, el pseudònim que vaig triar per publicar els meus escrits en espanyol». I em va dir el pseudònim.

A ningú que hagués conegut una mica el poeta, no li costarà d'imaginar-se la cara que faria davant de la perspectiva d'un «any Espriu». Si des del món on és arriba a contemplar-se així, descaradament inclòs en un eslògan publicitari, amb aquest Espriu a seques, que no hauria tolerat a ningú, segur que donarà gràcies per estar mort i no tenir res a veure ni amb els vius ni amb els vivets de la literatura.

DISSABTE 5

Avui els diaris vénen plens d'amenitats. Les portades ens informen que el rei d'Espanya està preocupat per les actituds irresponsablement disgregadores. Potser no parla dels catalans, com molts deuen haver malpensat; potser es refereix a ell i a la seva família.

També el preocupa molt, diu, que els joves espanyols hagin d'emigrar per trobar feina. ¿I no el preocupa una altra notícia de la premsa d'avui?: Rodrigo Rato, escollit per revistes especialitzades com el segon pitjor directiu mundial de l'any 2012, acaba de ser nomenat per a un alt càrrec de Telefónica, amb un sou de més de dos-cents mil euros anuals, dietes a part.

El monarca, que no sé si cobra menys o més que Rato, assegura que està en bona forma i que li fa molta il·lusió la seva feina. És admirable que un home de setan-

ta-cinc anys tingui tantes ganes de treballar. Els seus súbdits, en canvi, s'entesten a jubilar-se quan els toca i a cobrar pensions.

El rei és tan discret, que no sabem a quines prerrogatives renuncia quotidianament per ajudar el seu país a combatre la pobresa.

¿Què hi deu haver en el cervell d'aquest home? ¿Què deu pensar d'ell mateix? ¿Què pensa de nosaltres?

En el suplement cultural de l'*Ara*, n'hi ha un que afirma que Albert Sánchez Pinyol ens ha fet un gran favor escrivint *Victus* en espanyol. Ho diu sense ironia, seriosament. Se suposa que aquesta proesa ens allibera d'uns tics caducats, i així ara ja es pot ser català i catalanista i escriure en espanyol. Molt bé, doncs fotem-nos a escriure-hi tots, i arreglarem el país. Si Sánchez Pinyol ha titulat la seva novel·la en llatí, ¿és per suggerir potser que el català i l'espanyol són germans de mare i s'haurien d'estimar més?

És curiós que aquest escriptor hagi cregut convenient canviar d'idioma per redactar coses així: «¿Cómo se puede discutir con una mujer teutona que, además, tiene la pluma anclada en su mano? Tiene las mejillas más rojas e hinchadas que la manzana de Adán, un culo tan gordo como un tambor de regimiento, y evidentemente no puedo dictarle en catalán. [...] La zopenca esta que transcribe mis palabras es una austríaca que se llama Waltraud No-sé-qué; y es que en Viena los nombres de mujeres suenan a pedruscos masticados. Al menos sabe francés y español». La «zopenca esta», sense immutar-se, va transcrivint els insults que se li dediquen. En

fi. I constatar que haurem de llegir la novel·la en espanyol perquè «la zopenca» no sap català ens deixa perplexos. «Imaginem a un chaval de catorce añitos», llegim a la tercera pàgina, i vint ratlles més avall: «A los catorce años ya estaba hecho un hombretón». Endavant, que farem via!

DIUMENGE 6

Ahir va venir la família a sopar. Una de les bessones tenia por dels Reis Mags i l'altra, en canvi, els esperava alegrement. ¿Per què dues criatures de tres anys que s'han criat juntes reaccionen de maneres tan diferents? Ara, un cop van tenir les joguines a les mans la reacció va ser idèntica: no van voler sentir ni una paraula de la carta que els Reis els havien deixat amb els paquets.

A la rotonda de la sortida de Lleida, sota el cartell indicador de l'hospital Arnau de Vilanova, n'hi ha un altre que anuncia els «Serveis funeraris». És una cosa que potser s'hauria d'arreglar.

Fa un mes vaig anar al metge. Com que el meu feia vacances, em va atendre un substitut. Va diagnosticar que la congestió bronquial que jo em creia que patia era una faringitis. Avui he tornat al dispensari perquè la congestió continua. El meu metge ja hi era; ha dit que tinc els bronquis molt carregats i m'ha receptat un antibiòtic i un inhalador que m'hauré d'empassar quinze dies. En el moment d'indicar-me com hauria de buidar els pulmons d'aire mentre ell m'auscultés, el seu pit ha xiulat

tant o més que el meu: «Aquest soroll ja és crònic, de fumador», ha dit sense immutar-se. Abans de la visita hem passat més de mitja hora parlant de música i m'ha regalat una còpia del disc d'estàndards que ha tret Paul McCartney, *Kisses on the bottom*. «És per sentir-lo relaxadament, amb una bona copa a la mà», ha comentat, donant-me'l.

Així, amb les veritats pel mig, dona gust anar al metge.

Es concedeix el premi Nadal de novel·la, el més veterà d'Espanya. Per celebrar-ho, a la primera cadena de televisió espanyola, il·lustren la notícia amb una fotografia del tennista Rafael Nadal.

DILLUNS 7

El meu admirat amic Virgil Ani m'envia una opinió, em sembla que de Cioran, que comparteixo del tot: «Hi ha en Mozart el record d'un *altre* món, d'alguna cosa de la qual la nostra memòria ja no guarda cap empremta».

Goethe traduït per Joan Maragall:

«Jo puc prometre ésser lleal, però imparcial no».

«L'ideal posat al servei del real acaba per devorar-lo i per devorar-se a sí mateix: per exemple el paper moneda, que devora la moneda i'l crèdit que'n representa».

«Els errors de l'home són allò que'l fan propiament amable».

«L'error se repeteix constantment en els fets: perxò un no s'ha de cansar de repetir la veritat en les paraules».

«No parlariem tant en societat si'ns adonessém de quànt poc ens fixém en allò que diuen els altres».

«L'art és el medi més segur d'isolar-se del món, i de penetrar-hi».

«Una veritat insuficient que va durant, en compte d'arribar a una plena claretat esclata de sobte en un error enlluernador que satisfà a la gent: així són enganyats els segles».

«De cent cavalls grisos no se'n arriba a fer un sol cavall blanc».

«És una grossa falta, molt comuna, creure-s ésser més d'allò que un és, i estimar-se menys d'allò que un mereix».

Joan Maragall va traduir unes tres-centes pàgines de Goethe; no em consta que n'hi hagi una edició assequible als lectors d'ara. Suposo que no faltaria qui explicaria aquesta absència dient que ni Goethe ni Maragall fan vendre llibres.

Joan Sales parla en un vers de «la llum religiosa del cap-altard». És un adjectiu que sembla natural, de tan inqüestionable, però no recordo haver-lo trobat en cap dels innumerables poemes que parlen del crepuscle del vespre.

«Llum religiosa», efectivament, és la que ara veig pel finestral de l'estudi. Llum grisa, rosada, groga, blava, fumejant entre mínimes boirines damunt dels pins del turó de la Cerdera. Contra el fred que ja cau sobre la terra, que aquesta nit la glaçarà, llum de l'escalfor de creure'ns coses, amorosa, mansa, musical.

He passat la tarda llegint poemes de Sales. Com que va tenir la sort de ser un bon novel·lista, no sempre recordem que també va ser un bon poeta; alguns dels seus poemes no desmereixrien al costat dels millors poemes catalans moderns, però no els hi posa ningú; Sales rarament surt en les antologies ni en les nòmines poètiques, i el seu *Viatge d'un moribund*, que he llegit que ara s'editarà solt, durant bastants anys només s'ha pogut llegir com a últim capítol de les *Cartes a Màrius Torres*. Un lloc, d'altra banda, perfectament adequat; el mateix autor així ho creu: «Els meus versos i els seus formaven part, en efecte, de la nostra correspondència habitual i durant molt de temps (per a ell fins després de la seva mort) no tingueren gaire més difusió que aquesta; molts d'ells foren, doncs, en un cert sentit, d'altres tantes *Cartes a Màrius Torres* mentre ell visqué».

El pròleg de les *Cartes a Màrius Torres* està datat a Siurana, el juliol de 1976. Aquell juliol jo el vaig passar a Siurana, a la fonda dels germans Roig, davant de l'església romànica del poble, menjant opíparament, bevent porrons de vi del Priorat, llegint i banyant-me al riu i pescant-hi crancs. Allà vaig llegir per primera vegada el *Quadern gris*, que va contribuir a treure'm del cap les follies surrealistes que me'l feien ballar. I allà vaig coincidir més d'una tarda, passejant, amb Joan Sales i vaig intercanviar amb ell algunes rutinàries frases de cortesia d'estiuejant. Jo sabia que era un home que escrivia, perquè ho havia sentit comentar als amos de la fonda, però no sabia qui era ni tenia cap idea del que havia escrit. Sempre ho he lamentat.

Anys després, vaig conèixer un nebot seu, Pepe Sales, pintor i lletrista del grup Bocanegra, molt amic, com jo, de Víctor Obiols. El Pepe solia parlar sarcàsticament del seu oncle, criticant-li el catolicisme i el catalanisme dretà. Pepe Sales va agafar la sida i va passar els últims mesos de la seva vida a la casa familiar de Vallclara. No sé si hi va llegir mai aquests versos del seu oncle Joan:

En ales dels records, el pensament s'envola
a la meva Vallclara, on fóra dolç morir.

Amb aquestes paraules, potser hi haurien estat tots dos d'acord.

DIMARTS 8

Ahir a la nit, vetllada musical televisiva. Les suites de Bach 1a, 3a i 5a, interpretades pel violoncellista letó Mischa Maisky, que als quinze anys ja era alumne de Rostropóvitx, als divuit va guanyar un dels primers premis del conservatori de Moscou, i als vint-i-dos, per compensar una mica la brillantor de la seva carrera, va ser condemnat a dos anys de treballs forçats per ser jueu i tenir una germana que s'havia exiliat a Israel. Els paradisos de la llibertat comunista tenien aquestes coses.

Maisky ostenta una abundant cabellera canosa i arrissada i du una barba també blanca; es presenta vestit de negre de cap a peus, toca el violoncel amb una gestualitat una mica sensual i sembla que es mira àvidament les notes que en van sortint, amb uns ulls foscos reconcentrats, severs, patidors. Forma part, doncs, de

l'espècie dels músics espectaculars, amb posat genial, del tipus Karajan, per entendre'ns, i això, que tants adeptes li deu haver creat, fatalment també ha de crear-li detractors. No hauria de ser així, però no hi ha remei: la presència física d'un artista condiona, per a bé i per a mal, la valoració del seu art.

Agraïm que el concert de violoncel es limiti sàviament a la durada de tres suites, que sembla ser el que l'atenció pot absorbir (la nostra, almenys) d'una música tan excelsa en una sessió.

Després, canviem totalment de registre, però sense sortir de l'àmbit del possible condicionament causat per l'aspecte físic. Veiem un reportatge dedicat al pianista francès de jazz Michel Petrucciani, el qual patia una malaltia òssia que el sotmetia a un risc continu de fractures i que no el va deixar passar d'un metre d'alçada. Va ser un bon pianista, però en el seu èxit segur que va intervenir-hi la seva discapacitat: el públic per força s'havia de sentir commocionat i predisposat quan Petrucciani entrava a l'escenari en els braços d'un dels seus músics, com si fos una criatura.

No hi ha cap gènere musical, potser ni el rock, en el qual hagi comptat tant la iconografia com en el jazz. Els músics han estat retratats de quasi totes les maneres possibles: tocant, descansant, bevent, fumant, passejant, rient, suant, besant, menjant, dormint... I han estat retratats els clubs, els carrers del jazz, els instruments, els estudis de gravació, els hotels... I hi ha fotos de les dones dels músics, dels seus fills, de les seves cases, dels seus llits desfets.

En tota aquesta iconografia, no existeix ningú tan singular com Michel Petrucciani, l'homenet diminut de mirada burlesca, que, assegut a la banqueta del piano, amb els peuetes penjant, multiplicava la seva monstrositat per convertir-la en música de primera categoria. Sorprenentment, Petrucciani tenia unes mans de mida normal, i per això, quan volaven sobre el teclat del piano semblaven més estranyes que el seu cosset de gafarró desplomtat. Diuen que de vegades se li trencava un os en plena actuació i Petrucciani continuava tocant. Tots els que el van tractar parlen de la seva energia, de la seva esgotadora vitalitat. En parlen especialment les dones; en va tenir unes quantes i a totes les va enganyar i les va substituir sense contemplacions ni explicacions. En el reportatge, totes mostren una estupefacció divertida, com si encara no haguessin assimilat que les fascinés tan ràpidament un tipus com ell. Però corria la llegenda Petrucciani: no eren només les mans el que tenia de grandària normal, i en fi... sembla que en aquest aspecte va despertar una positiva curiositat femenina.

Era un gran bevedor de xampany i va consumir tota mena de drogues, sense témer cap abús. Sabia que no envelliria, i deia que ho volia tastar tot, abans d'anar-se'n. Potser va fer cap a les drogues a causa del dolor. De vegades no podia quasi ni moure els braços i les mans, de tant de mal que li feien, però sortia a l'escenari i tocava dues hores; només podia ser gràcies a les drogues; amb el dolor, no hi ha miracles instantanis.

Petrucciani va gravar dotzenes de discos i va arribar a tocar dos-cents cinquanta concerts anuals. Només va

viure trenta-sis anys, però feia cara d'haver-ne viscut molts més. Quasi tot ho devia al seu metre d'alçada.

Avui no s'ha desfet la boira i el termòmetre no ha superat el 0. Aquest matí, tot era blanc, la terra, l'herba, les branques dels arbres. Semblava que hagués nevat, però no: era una blancor de gel, i cruixia.

DIMECRES 9

Una de les conseqüències benèfiques d'envellir ha estat, en el meu cas, la pèrdua d'agressivitat. He estat un home discutidor, i de vegades barallador, fins passats els cinquanta anys, la qual cosa m'ha fet perdre temps, simpaties i algunes amistats.

Ara, que me'n sento tan lluny, no sé a què atribuir aquella conducta. ¿Discutia, potser, per forçar l'interès en coses que no m'importaven en absolut? ¿Pel vici de xerrar? ¿Per la vanitat de portar la veu cantant? De vegades penso que vaig ser durant anys un solitari enganyat, obligat a moure's entre la gent, a causa del seu ofici de professor, un home que es creia que era un ésser sociable i que li agradava estar amb les persones; potser la violència verbal em venia del cansament i el fastig produïts per aquest equívoc.

Vaig perdre, doncs, el temps discutint, i el vaig perdre relacionant-me. Ni una cosa ni l'altra van valdre, en general, la pena. Significativament, l'evaporació de l'agressivitat verbal i la soledat gustosa m'han arribat alhora. Ara les discussions m'avorririen molt, i ja no veig quasi ningú. En comptes de la sociabilitat forçada, prac-

tico la soledat convençuda. Els vells hem d'estar sols, hem de saber estar-hi: tenim poc temps, no l'hem de malgastar. Això, si hi ha sort, òbviament. ¿Com seria, per a mi, la soledat, sense la meva dona i sense la literatura? Si no les tingués, ¿també em convindria estar sol?, ¿també defensaria el temps meu? Potser em valdria més estar mort.

La persona que no ha estat seriosament malalta no sap fins a quin punt és un gloriós privilegi guaitar amb indiferència a la finestra.

«L'home no és ni àngel ni bèstia; desgraciadament, el que vol fer l'àngel, fa el bèstia». Pascal.

DIJOURS 10

Alguna cosa més sobre la soledat. Hi ha una mena d'escriptors que se la posen com els vells modernistes es posaven la xalina i el barret d'ala ampla: la soledat els «vesteix», els identifica i els decora: *sóc un solitari*, diuen, i s'imaginen que són durs, esquerps; descendents, com a mínim, de Humphrey Bogart.

També hi ha l'apologista de la soledat que porta una vida social intensa, però no se n'adona; està convençut que va sol pel món, i rarament passa ni un dia sense cites, reunions, entrevistes. Si vols quedar amb ell, sempre ha de consultar l'agenda. Quan us veieu, et parla del seu aïllament, de com la gent cada dia li és més insuportable; a les dues, t'ha de deixar perquè té un dinar, i a la tarda va a una presentació, i la setmana vinent marxa a fer una

gira de conferències. Quan en torni, encara voldrà més soledat d'aquesta.

Si vols estar sol, queda't a casa. Però no per amagar-te, sinó perquè hi estàs millor que enlloc. Ara bé, estar millor a casa que enlloc és, em sembla, una de les coses més difícils d'aconseguir en la vida. Potser més que fer la volta al món.

El poeta andalús Javier Egea ens va dir una vegada, fa molts anys, que per fi havia trobat un títol adient i personal per a la seva obra. Era *La soledad*. Ni els títols cèlebres que inclouen aquesta paraula, ni tan sols la *soleá* del flamenc, que ell coneixia bé, comptaven com a precedents per a un poeta que va escriure:

Y me mantengo firme gracias a ti, poesía,
pequeño pueblo en armas contra la soledad.

Javier Egea es va suïcidar l'any 1999, sense fer servir aquell títol. Potser va morir de soledat, de la pitjor de totes: la forçosa. No és que no tractés gent; al contrari, sovint en tractava massa, empès per un desvaliment íntim, contra el qual lluitava amb les armes de la poesia, l'amor, l'humor, l'amistat; armes totes oscades, inutilitzades per l'alcohol. La beguda el defensava, l'emmurallava una estona, però després el tancava dintre d'una presó on només vivien les rates de l'horror. La beguda, que potser va acabar convencent-lo que sols hi havia dues possibilitats: ella i la mort.